

В. М. Кужель, канд. екон. наук, старший викладач,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

СТРАТЕГІЯ ОНОВЛЕННЯ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВА

Оновлення техніко-технологічної бази підприємства відбувається в системі формування стратегії інноваційної діяльності, стратегічного, поточного і оперативного її планування, організації проведення відповідних робіт та контролю за їх виконанням. Стратегія оновлення техніко-технологічної бази базується на стратегічному управлінні підприємницькою діяльністю підприємства в цілому. Основою всього є розробка філософії підприємства, під якою слід розуміти кредо його існування, верховні принципи діяльності.

За своєю сутністю всі стратегічні заходи, які здійснюються підприємством, мають інноваційний характер, оскільки вони так чи інакше засновані на нововведеннях в усіх сферах і напрямках його діяльності. Виходячи з даного контексту вважаємо за доцільне відзначити, що важливою складовою частиною загальної стратегії кожного підприємства є його інноваційна стратегія. Саме стратегічне бачення шляхів оновлення техніко-технологічної бази підприємства, а воно може бути переважно інноваційним, ми і розглядаємо через інноваційні стратегії.

За сучасних умов відбуваються суттєві зміни в усіх сферах життя. В основі цих змін — якісні перетворення на засадах інноваційного прогресу. Глибина пов'язаних з ним перетворень, значні наслідки для національної економіки в цілому і кожного підприємства, що робить життєво необхідним активну участь їх у цьому процесі, який саме і дозволить на засадах інноваційного розвитку оновити техніко-технологічну базу.

Для вітчизняної підприємств саме інноваційний розвиток є тією рушійною силою, яка дозволить якнайшвидше подолати розрив з розвиненими країнами за принципом «обганяти не доганяючи». Тобто, не йдучи шляхом, який інші вже пройшли, здобуваючи при цьому міцні позиції на світовому ринку, а йти, безсумнівно, у руслі світового розвитку, але своїм шляхом, вишукуючи і реалізуючи свої потенційні переваги, займаючи провідні позиції в тих

сферах діяльності, де для цього є умови. Природно, цим процесом необхідно цілеспрямовано й ефективно управляти, не покладаючись на дію тільки ринкових регуляторів.

Зростання ролі інноваційних підприємств у господарській діяльності, необхідність їх цілеспрямованої взаємодії один з одним і зовнішнім середовищем, актуалізує проблему формування відповідних стратегій розвитку, як передумов інтеграції національних підприємств в сучасне цивілізоване співтовариство. Вказані відносини дозволяють орієнтувати інноваційну, інвестиційну і виробничо-збутову діяльність підприємств на виявлення і всебічне використання існуючих і перспективних ринкових можливостей, підтримуючи певний баланс зовнішніх і внутрішніх резервів розвитку, з метою досягнення успіху в конкуренції, максимізації поточних і перспективних доходів населення. І саме головне — інноваційні підприємства створюють те середовище, без якого розвиток економіки, побудованої на засадах особистої зацікавленості та ініціативи розробників і виробників, неможливий.

Особливо актуалізуються дані питання в контексті вступу України до СОТ, саме дана ситуація вимагає від кожного підприємства оновлювати свою техніко-технологічну базу, яка дозволить випускати продукцію, конкурентоспроможну тепер уже в значно розширеному колі виробників.

Цьому також буде сприяти утворення в великих підприємствах науково-промислових комплексів, які об'єднують в єдиний процес дослідження і виробництво. Це передбачає наявність тісного зв'язку всіх етапів циклу «наука — виробництво». Створення цілісних наукових і виробничо-збутових систем об'єктивно обумовлених інноваційним прогресом і потребами маркетингової орієнтації. На жаль, найважливіша конкурентна перевага — рівень розвитку науки й інтелектуальна продукція (патенти, ноу-хау, інформація) — використовується в наших умовах дуже слабо. В українській економіці поки що мало підприємств, які здійснюють повною мірою інноваційну підприємницьку діяльність. Зарубіжний досвід наглядно свідчить про те, що інноваційне підприємництво виконує дуже важливі функції в економіці розвинених країн. Країни-лідери мають головну перевагу — нове підприємницьке мислення і свідомість, що сформувалося у багатьох громадян в останні десятиліття. Інноваційна психологія гармонічно об'єднує діяльність урядових структур, бізнесменів, учених і фінансистів.

Вищенаведені факти зумовлюють актуальність і практичне значення проблематики питань, які викладаються в даній статті.

Ми виходимо з того, що подальше накопичення і розвиток інноваційного потенціалу України буде визначатися в залежності від ступеня включення його в ринкові відносини. Саме ринкове середовище створює атмосферу конкуренції між інноваційними підприємствами, породжує різноманітність форм, має здатність швидко реагувати на зміни, які викликаються динамікою сучасного суспільного прогресу. Інноваційні підприємства створюють те середовище, без якого розвиток економіки, побудованої на принципах особистої зацікавленості і ініціативи розробників і виробників інноваційних продуктів, неможливий.

У даному контексті досить оптимістичною виглядає думка Б. Патона про можливості реалізації в країні принципово нової інноваційної політики — політики нових і супернових технологій [7]. На її тлі вітчизняна наукомістка продукція виглядає цілком пристойно. Прикладами можуть служити створені вченими Національної Академії наук України моделі оптимального управління багатокритеріальними розподільними системами, розроблені нові алгоритми синтаксичного аналізу складних семантично насичених зображень, розвиток нового методу космічної радіолокації природних об'єктів сонячної системи і штучних утворень у ближньому космосі й ін. [7]. Сюди також можна віднести відомі АВН (автоматичні визначники номерів), усілякі комп'ютерні навчальні програми і багато чого іншого.

Отже якого висновку можна дійти стосовно стану розвитку інноваційного ринку в Україні? Для більш ґрунтовної відповіді слід розширити саму структуру аналізу (що буде зроблено в наших подальших дослідженнях).

Отже, формування стратегічного бачення оновлення техніко-технологічної бази вітчизняних підприємств украй актуальне.

Існуюче на сьогодні поле інноваційних стратегій досить широке і має розгалужені класифікаційні групи, побудовані за різними ознаками. Вони досить ґрунтовно описані в науковій літературі [1]. Ми звертаємо увагу на загальні ознаки стратегій інноваційного розвитку, які дозволяють приймати принципово важливі рішення:

1. Співвідношення інвестиційної підтримки базових і перспективних галузей економіки країни.
2. Співвідношення між орієнтацією на зовнішній і внутрішній інноваційний потенціал.
3. Ступінь централізації ресурсів для підтримки інноваційної діяльності підприємств.
4. Співвідношення короткострокових і довгострокових інтересів підприємства.

Виходячи з відзначеного, пропонуємо наступні варіанти стратегій інноваційного оновлення виробничого потенціалу підприємств, згрупованих навколо визначальних принципових підходів.

1. Якісно нова, інтенсивна спрямованість інноваційного розвитку. Нова модель інноваційних перетворень — це переорієнтація на інноваційний шлях розвитку підприємств на базі самих передових ідей, науково-технічних досягнень світового рівня, освоєння конкурентоздатних наукових і технологічних видів продукції, що відповідають вимогам майбутнього. Саме дана модель повинна включати всіх суб'єктів інноваційного циклу і, перш за все, підприємства.

2. Загальнодержавна інноваційна стратегія — стрижень економічного процвітання країни. Розвиток приватного й акціонерного капіталу, розширення можливостей підприємництва підсилюють значення інноваційного оновлення в зазначеному аспекті. Різноманіття форм власності й організаційно-правових форм господарювання в перехідний період створює сприятливу основу для активізації інноваційної діяльності різних ланок, сприяє підвищенню ефективності і конкурентоспроможності національних підприємств. При цьому об'єктивно необхідним стає кваліфікована координуюча ініціатива з боку держави, що забезпечує необхідні пріоритети в рішенні соціально-економічних задач.

3. Корінні структурні перетворення промисловості на інноваційній основі. Мистецтво структурної політики полягає в багаторівневому стимулюванні найбільш ефективних структурних змін у самому широкому плані, націлених на забезпечення високої конкурентоспроможності кожного підприємства. Вважаємо, що першочергові стратегічні кроки необхідні в наступних напрямках:

- підвищення ролі науки в інноваційному розвитку підприємств;
- оновлення матеріально-технічної бази з урахуванням життєвого циклу підприємств найважливіших галузей: промисловості (машинобудування), інформатики й ін.;
- розширення виробництва інноваційних видів техніки, устаткування, енергії, сучасних матеріалів і сировини;
- зміцнення науково-інформаційного й інноваційного потенціалу і інвестицій;
- збільшення експортно-імпортного потенціалу підприємств;
- розширення інноваційної інфраструктури й інноваційного ринку;
- формування кадрів інноваторів-бізнесменів.

4. Цільовий проблемно-предметний принцип інноваційного оновлення підприємств з використанням стрункої системи цільо-

вих стратегічних короткострокових і довгострокових програм. Центральним об'єктом у цільовій інноваційній програмі повинні бути не скільки галузь чи регіон взагалі, а конкретне підприємство, орієнтоване на забезпечення конкурентоспроможності економіки в цілому.

5. Використання системи показників при обґрунтуванні й оцінці інноваційного оновлення. Вони повинні об'єктивно і комплексно характеризувати вихідний (базовий) і кінцевий рівні інноваційного і соціально-економічного розвитку підприємств, у порівнянні з кращими аналогічними критеріями, досягнутими як усередині країни, так і за рубежом, використовувати альтернативні проектні варіанти на перспективний період. Обґрунтована система критеріїв і показників повинні бути нормативно закріплені.

6. Органічне сполучення методів непрямого ринкового і нормативного державного регулювання інноваційного оновлення. Державне регулювання — це не тільки установлення визначених завдань (держзамовлення й ін.) чи застосування тих чи тих (жорстких чи ліберальних) обмежень. Державне регулювання — це, насамперед, формування цілей, пріоритетів, генеральних стратегічних напрямків і орієнтирів ефективного інноваційного розвитку. Це — проведення комплексу заходів для організаційно-нормативної і державної фінансово-ресурсної підтримки інноваційної активності суб'єктів господарювання.

7. Створення нового покоління науково-виробничих організаційно-управлінських систем, здатних безперебійно, гнучко й адаптивно діяти в режимі інноваційного конвєрса. Його робота повинна припускати синхронний взаємозв'язок, взаємозалежність, взаємозамінність і ефективне самонастроювання елементів суб'єктно-елементної організаційної структури по вертикалі і по горизонталі: вчений — інноватор — бізнесмен — інноваційний менеджер — конкретне підприємство тощо.

8. Розвиток міжнародного співробітництва й обміну інформацією і досвідом у сфері інноваційного розвитку підприємств. Перспективним може стати створення працездатних організаційно-економічних форм міжнародного співробітництва інноваційних підприємств, у тому числі шляхом розвитку спільних наукових центрів, інформаційних систем і інших організацій, які виконують спільні проекти, дослідження, розробки. Велике значення може мати проведення разом із закордонними партнерами заходів щодо уніфікації і стикування систем стандартів, нормативно-правових документів, митних правил, для того, щоб знімалися дискримінаційні обмеження в сфері інноваційного співробітництва.

Слід відзначити, що в даному напрямку останнім часом зроблено певні кроки, які, на нашу думку, будуть сприяти подальшому стратегічному відпрацюванню інноваційного оновлення виробничого потенціалу підприємств. На урядовому рівні осмислена необхідність створення національної інноваційної системи. Завдання щодо її формування включені до Стратегії економічного і соціального розвитку України (2004—2015 рр.) «По шляху Європейської інтеграції» [8], проведено низку круглих столів, на яких обговорена інноваційна проблематика в контексті бюджетного процесу, у Верховній Раді створено підкомітет з питань інноваційної діяльності й ін. Відзначене дозволяє сподіватися, що формуються серйозні передумови до створення реальної основи для переходу економіки на інноваційний шлях розвитку. Але для цього в першу чергу необхідно сформувати інноваційну стратегію, включити підприємства в інноваційну систему, розробити відповідну концепцію, створити законодавчу базу, розробити механізми реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємств.

У цьому зв'язку закономірна розробка нових інноваційних організаційно-правових форм, які включали б весь інноваційний ланцюжок — науку, освіту, націленість фундаментальних досліджень на бізнесові методи реалізації результатів таких досліджень, створення державних наукових центрів, малих інноваційних підприємств, комерційних інноваційних посередників, що займаються «виведенням» інновацій на ринок і т. ін. Зазначений ланцюжок надзвичайно актуальний і починати його розробку слід з рішення архіактуальної проблеми: підготовки інноваторів — фахівців високого рівня в сфері фундаментальної науки, інноваційного пошуку, інноваційного виробництва, інноваційного маркетингу, інноваційних комунікацій і ін. Безумовно, у цьому ряді досить важливе місце займає проблема захисту інтелектуальної власності, яка, незважаючи на певні позитивні кроки, все ще залишається не вирішеною.

Наукомісткі підприємства України повинні більш активно використовувати інноваційні технології з метою виробництва нових наукомістких товарів з наступним продажем їх на ринку. На практиці такий напрям розвитку визначає, який конкретно інноваційний товар успішно продається на місцевому ринку, має перспективу продажу на національному й у найближчому майбутньому зможе вийти на світовий.

Крім того, необхідно мати чітке уявлення про місце України світовому інноваційному процесі. Базою для стратегічного прогнозування інноваційного розвитку може стати аналіз структури

світового ринку наукомісткої продукції і виділення інноваційних ніш, на які реально здатна претендувати Україна. Більш активну роль у даному процесі повинні відіграти національні університети, бізнесові кола й ін.

Література

1. Степанов А. П., Гончарова Н. П. Інноваційний бізнес: кредитно-модульна система: Навчальний посібник. — К.: НАУ, 2007. — 420 с.
2. Merton R. Social theory and social structure. — Toronto: The Free Press of Glencoe, 1957.
3. Barber B. The sociology of science // International encyclopedia of the social science. V. 14. — New York, 1979.
4. Weber M. On Protestantism and Capitalism // Theories of society. V.
5. Ziman J. M. Public knowledge. An essay concerning the social dimension of science. Cambridge: Cambridge U.P. 1968.
6. The nature of creativity. Cambridge: Cambridge U.P., 1988.
7. McGinn R.E. Science, technology and society. New Jersey: Prentice Hall, 1991.
8. Патон Б.Е. Рівень науки визначає сучасне і майбутнє держави // Київська правда, 15 липня 2003.
9. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004—2015 роки) «шляхом Європейської інтеграції» / Авт. кол.: А. С. Гальчинський, В. М. Геєць та ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України. — К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. — 416 с.
10. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. — К.: Держкомстат України, 2005.

Стаття надійшла до редакції 04.03.2208

УДК 338.98

Н. Б. Кузнецова, викладач I категорії,
Черкаський державний бізнес-коледж

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ТА ОСНОВНІ ЗАХОДИ, СПРЯМОВАНІ НА ЇХ ВИРІШЕННЯ

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто основні проблеми формування ефективної системи професійного розвитку персоналу на вітчизняних підприємствах та причини, які їх породжують. Автором